

Land van verwoesting en verbeelding

| Jeroen Struys

'The land of the enlightened won de prijs voor beste cinematografie op het Sundance-festival.

'The land of the enlightened won de prijs voor beste cinematografie op het Sundance-festival. Pieter-Jan De Pue

The land of the enlightened (****)

Van: Pieter-Jan De Pue

'Sinds die dag heeft leger na leger Gods tuin geplunderd.' Maar geen van die strijdmachten kreeg ooit grip op Afghanistan, die onmetelijke tuin van verbeelding en verwoesting. Dat toont onze landgenoot Pieter-Jan De Pue met een visueel gedicht dat achter elke heuvel weer een -ander landschap ontvouwt.

Is het documentaire, is het fictie? De film is die formele discussie voorbij, misschien omdat dat onderscheid in dit land flou wordt, net als dat tussen leven en dood, kind en volwassene, sprookje en bittere realiteit.

De Pue filmde over een periode van zeven jaar, vooral in het -Pamir-gebergte. Met lokale kinderen ensceneerde hij taferelen, maar die zijn gebaseerd op de werkelijkheid en doen vaak documentair aan. Bovendien filmde hij embedded bij Amerikaanse soldaten, die vanop een wachtpost schieten op al wat beweegt. Het moet een hels karwei zijn geweest om al die beelden – en die twee haakse werelden – te monteren tot één geheel.

Wie het houvast van een strakke plot nodig heeft, zal verloren lopen in dit berglandschap. Maar wie klaagt over blaren als je zulke panorama's in ruil krijgt? De Pue kreeg voor zijn debuutfilm de prijs voor beste cinematografie op het filmfestival van Sundance. Hij filmde zelf op 16mm met een Bolex, een vrij kleine camera. Dat verleende hem mobiliteit en een droomsfeer.

Voor wie echt wil, is er wel een verhaallijn. De Pue volgt een bende weesjongetjes, lost boys die tol opeisen in de vorm van opium en visjes vangen met granaten. De landmijnen die ze opgraven, verkopen ze aan kinderen die er in een mijn lapis lazuli mee ontginnen, het blauwe goud.

Helikopters

Hun leider droomt ervan om voor zijn meisje het paleis van Kaboel te heroveren. Hij ruikt zijn kans als hij in bad op een transistorradio hoort dat de Amerikanen er met de staart tussen de benen vandoor zijn.

De helikopters uit Apocalypse now weergalmen door het lege landschap – het is het geluid van het Amerikaanse vertrek, oorlog na oorlog. Niet zo lang daarvoor klonk het nog heldhaftig op de wachtpost: 'Shoot his ass into his fucking face.' Dat is hoe het Westen de waarden van de Verlichting exporteert. 'We are here to help', zegt de commandant aan de plaatselijke bevolking. Waarop een ijsselijke stilte volgt.

Dit is een van de meest ambitieuze, grootse debuten sinds lange tijd. Het is een krachttoer, zowel wat betreft de ontzagwekkende productie als wat betreft het resultaat, dat lang na het einde betekenis blijft genereren en vragen blijft oproepen.

De Afghaanse ziel wappert als een rode doek door het mythische, onherbergzame land dat met geen westerse wapens valt klein te krijgen. Een kameelkaravaan doorklieft het buitenaardse landschap onder een duizelingwekkende sterrenhemel. Wie is er hier verlicht?

De soldaten lijken, met al hun nachtkijkers en apparatuur, wel blind en doofstom tegelijk. Deze mythische tuin overstijgt hun stratego en bevattingsvermogen. De Pue, de blinde dichter-ziener, laat de kinderen van Afghanistan hun land van dromen heroveren, of toch voor even.